

א. לא מכר את היציע (=מבנה נמוך בקצה הבית. ולדעת רב יוסף: עשוי חלונות חלונות, אבל אם הוא סגור – הוא בכלל הבית. וע' ר"ף ושו"ע ריד, א) – אם הוא בן ד' אמות או יותר, אבל פחות מיכן – טפל לבית ונמכר עמו.

וכן החדר (-מחסן, העשוי לשימור חפציו ולהצנעתם שם. וי"מ: קיטון העשוי לצניעות), אינו מכור עם הבית. (י"א: דוקא כשהוא ד' אמות, כיציע. ויש חולקים. ע' ראשונים טור חו"מ ריד). ואפילו מצר לו מצרים חיצונים, והחדר בתוך המצרים, כל שלא פרש 'לא שיירתי כלום במכירתי זו', אומרים אנו שמצרים הרחיב לו. (והראשונים דנו אם ה"ה ביציע, או שמא היציע יותר טפל לבית מהחדר, ואם הוא בתוך המצרים – קנה).

ולא מכר את הגג – כל שהוא מקום חשוב לעצמו, כמפורט במשנה. וכן לא את הבור ואת הדות, ואע"פ שכתב לו 'עומקא ורומא' – לפי שתשישם חלוק מן הבית (סד).

ב. אם כולם קוראים לבירה 'בירה' ולא 'בית', או אפילו רק חלק מהאנשים אינם קוראים לבירה 'בית' – אין הבירה בכלל המכירה. (ולא שייך לומר כאן 'הדמים מודיעים', כי פעמים אדם נותן סכום גדול על הקרקע, יותר משוויה שבשוק. ראשונים). והמצרים אינם מוכיחים, אלא אם פרש וכתב 'לא שיירתי כלום'.

ואולם אם כולם כשמזכירין 'בית' סתם, מתכוונים לבירה כולה (ריב"ם), או אפילו אם גם לבית אחד בבירה קוראים 'בית', אך גם לבירה כולה קוראים 'בית' סתם (רי"י) – אם מצר מצרים חיצונים – קנה כל שבתוך המצרים.

(ויש שכתבו, שאם חצי מהאנשים, וכל שכן רובם – קוראים לבירה 'בית' – קנה הכל הואיל ומצר במצרים חיצונים. ריטב"א בשם הרא"ה).

דף טב

ק"ז. מה דינה של מכירת קרקע שנעשתה בסימון המצרים דלהלן:

- א. מצר אחד ארוך והמצר שכנגדו קצר?
- ב. מצר ראובן נמצא לצפונה ולדרומה של השדה, ומצר שמעון – מזרחה ומערבה, וכתב בשטר המכירה: 'שדה שיש לי בתוך שדות ראובן ושמעון'.
- ג. סימן את הקרנות לבדן; סימן שתי זוויות, כגון: זווית דרומית מזרחית וזווית מערבית דרומית; שדה שמקיפות אותה שדות של שמונה אנשים, כל שנים ברוח אחת, וסימן מצריה לסירוגין – אחד לכל רוח?
- ד. סימן שלשה מצרים ולא סימן מצר רביעי?

א. רב אמר: לא קנה אלא כנגד הקצר. (חוץ מאופן שהמצר הארוך היה גובל עם שדות שני אנשים וסימן את שניהם – שאם היתה כוונתו למכור רק כנגד הקצר, היה מסמן רק את השדה האחת. וודאי כוונתו להקנות כל המצר הארוך, וקונה כ'ראש תור'). ורב אסי ורב כהנא אמרו שקונה כנגד ראש תור (-מעביר קו לאכסוני מהארוך לקצר וקונה כל השטח שבפנים).

שיטת רשב"ם ותוס' שרב חזר מדעתו, ויש חולקין. (והובאו שתי הדעות בפוסקים – ריט"ג). (הרבה ראשונים פרשו שסימן ארבעה מצרים. ואולם הרא"ש פרש שמדובר שסימן רק שנים – הארוך והקצר, אבל אם סימן את הארבעה, תלוי במחלוקת דלהלן, סעיף ד).

ב. כיון שלא פרש 'מצר ראובן שתי רוחות ומצר שמעון שתי רוחות', יכול הלה לחלוק לו השדה באלכסון וליתן לו רק חלק אחד, ששתי צלעותיו גובלות עם ראובן ועם שמעון. (ואפילו אמר לו 'בין שדות ראובן ושדות שמעון' – אינו קונה הכל. עתוס' ומהדו"ב).

ג. כל אלו עלו ב'תיקו' אם קונה את השדה כולה, (אלא שקיצר בסימון מצריה), או אין לו אלא כפי המשמעות המנימלית ביותר המשתמעת מהסימונים שסימן. (ופרש הרשב"ם שספקות אלו מסודרים בדרך 'אם תמצי לומר', שכל ספק בנוי לפי הצד בספק הקודם שלא קנה הכל. ולהלכה, כתב הרמב"ם (כא, טז), שלא קנה הכל אלא כפי מה שמצור וכפי ראות עיני הדיינים. וע' מ"מ שם וש"ך ריט, ד – בבאור דבריו).

ד. לרב – קנה הכל חוץ ממצר רביעי. (פרש רבנו יונה: קנה את שלשת המצרים עצמם עם השדה, מלבד המצר הרביעי עצמו שלא קנהו. אבל בשדה לא שייר מאומה). ושמאל אמר: אפילו מצר רביעי. ורב אסי אמר: לא קנה אלא תלם אחד על פני שלש המצרים שסימן, ולא יותר.

והסיק רבא כרב, שקנה את השדה כולה מלבד מצר רביעי – אך אם המצר הרביעי מובלע בין שני המצרים שמצדדיו, שסימנם לו, וגם אין נטועים עליו דקלים ואין בו כמות יבול של ט' קבין – קנה גם אותו. ולפי לשון אחרת – אפילו באחד מאלו התנאים, שהוא מובלע, או שאין בו דקלים וט' קבין – קנה. והכל לפי אומדן דעת הדיין.

דפים טב – טג

ק"ח. כיצד יש לדון את הלשונות דלהלן (הכתובים בשטר מכירה, או במחלק נכסיו בעל-פה, או במתנת שכיב-מרע); –

א. (יש לו שדה בשותפות עם אחר, ואמר:) 'מחצה שיש לי בקרקע – מכור לך'.

ב. (כנ"ל) 'מחצה בקרקע שיש לי – מכור לך'.

ג. (מכר חלק משדהו, ומצר לו מצריה משלש רוחות, וברוח הרביעית הגובלת עם שדהו, כתב:) 'המצר מצד (פלוגי) הוא השדה שממנה פלגתי את השטח שמכרתי'.

ד. (כנ"ל) 'המצר מצד (פלוגי) הוא השדה שממנה פסקתי את השטח שמכרתי'.

ה. 'יחלוק פלוגי בנכסי'.

ו. 'תנו חלק לפלוגי בנכסי'.

א. מכר חצי מן השדה – היינו כל חלקו שיש לו בה.

ב. רבה אמר: רבע. שפירוש דבריו, חצי מאותו חלק שיש לי בה. (ואביי הקשה על כך. ואולם רבה נשאר בדעתו, ואין הלכה כתלמיד במקום הרב).

ג-ד. למסקנת הסוגיא (כדברי אביי. וכן נקטו הפוסקים – ריט, ו) אין הבדל בין 'פלגא' ל'פסיקא' – אם ייתר בלשון השטר, שמלבד פירוט המצרים הוסיף וכתב 'אלין מצרנהא' (כן פרש רשב"ם. וי"מ בדרך אחרת. ע' שטמ"ק) קנה חצי מהשדה, והרי הם כשותפין בה שוה בשוה. ואם אין ייתור לשון – לא קנה אלא את השיעור הפחות של שם 'שדה' – ט' קבין.

ה. נותנים לו חצי מנכסיו.

ו. פשטו הדבר מן הברייתא, שלדעת סומכוס נותנים לו חצי מהכמות שניתן להסתפק בה, היינו, מהכמות המנימלית שאפשר שנתנה עד חצי מהנכסים.

רשב"ם הביא מר"ח, שסומכוס לשיטתו ש'ממון המוטל בספק – חולקין, אבל לחכמים, לעולם נותנים את השיעור הקטן ביותר. (וכתב עוד לפרש (עפ"י התוספתא), שאפילו לסומכוס, אם יש לו בנים, כוונתו לתת חלק כחלק שמקבל כל אחד מבניו. והרא"ש חילק בין שכיב מרע, שכוונתו לתת לו כאחד בבניו, ובין בריא, שעליו מדובר בסוגיתנו). ושיטת הרי"ף שאין זה שייך למה' סומכוס וחכמים אלא שכך שיעור חכמים את דעתו, ע"ש. (ונחלקו הפוסקים להלכה – אם נותנים חצי מהכמות שיש עליה ספק, או נותנים את החלק הקטן. וכל זה במתנה, אבל במכר – הדמים מודיעים. – ע' רנג, כה).